

Informacije o sedaciji

Brošura vsebuje informacije o sedaciji, njenem delovanju in razlogih zanjo. Vsebuje tudi informacije o koristih in tveganjih ob uporabi sedacije in tem, kako jo bolnik občuti.

Navedene so tudi pomembne informacije za načrtovanje oskrbe po sedaciji.

Nastala je v sodelovanju bolnikov, predstavnikov bolnikov in anesteziologov.

Sedacija je postopek, pri katerem dobite zdravila, ki vam pomagajo, da se med postopkom počutite bolj sproščeno. Zdravila (pomirjevala) se običajno dovajajo v žilo (intravensko ali IV), včasih pa jih lahko dajemo peroralno ali skozi obrazno masko.

»**Strokovnjak za sedacijo**« je zdravstveni delavec, ki opravi postopek sedacije. V operacijski sobi je ta oseba po navadi anesteziolog. Na drugih mestih v bolnišnici ali v klinikah zunaj bolnišnice je to lahko zdravnik ali drug usposobljen zdravstveni delavec.

Gre za tri različne ravni intravenske sedacije. To so 'minimalna', 'zmerna' (včasih imenovana 'zavestna sedacija') in 'globoka' sedacija. Vendar pa ravni niso natančne in so odvisne od tega, kako občutljiv je bolnik na uporabljeno zdravilo.

Kakšne so razlike med sedacijo in splošno anestezijo?

Glavne razlike med sedacijo in splošno anestezijo so:

- vaša raven zavesti,
- potrebna oprema za pomoč pri dihanju
- možni neželeni učinki.

Pri minimalni in zmerni sedaciji se počutite udobno, zaspano in sproščeno. Včasih lahko zadremate, vendar se boste zlahka zbudili.

V splošni anesteziji ste popolnoma neodzivni in se ne zavedate, kaj se dogaja z vami med postopkom.

Vmesna stopnja med obema je globoka sedacija.

Minimalna sedacija (anksioliza)	Zmerna sedacija (sedacija pri zavesti)	Globoka sedacija
Prejeli boste majhno količino pomirjevalnega sredstva	Prejeli boste malo več pomirjevalnega sredstva	Prejeli boste večji odmerek enega ali več pomirjevalnih sredstev
Počutili se boste sproščeni in manj zaskrbljeni glede dogajanja okoli vas	Počutili se boste zelo sproščeni in zaspani	Večino posega boste spali
Budni boste in boste lahko normalno govorili	Zaspani boste , vendar boste lahko normalno govorili in če bo to od vas zahtevano, boste lahko sledili preprostim navodilom	Med večino posega boste spali in je malo verjetno, da boste govorili
Verjetno se boste spomnili posega, vendar ne vseh podrobnosti	Mogoče se boste posega deloma spomnili	Malo verjetno je, da se boste spomnili posega – raven sedacije bo po potrebi prilagojena
Minimalna sedacija ne bi smela vplivati na vaše dihanje	Zmerna sedacija ne bi smela vplivati na vaše dihanje	Vaše dihanje se lahko upočasni . Vaš strokovnjak za sedacijo bo spremljal vaše stanje in pomagal, če bo potrebno. V Veliki Britaniji mora globoko sedacijo izvajati osebje, ki ima raven izobrazbe in usposobljenosti anesteziologa.

Kaj je peroralna sedacija?

Zaužitje pomirjevalne tablete (npr. diazepam) je lahko včasih koristno za sprostitvev, če ste pred splošno anestezijo zelo zaskrbljeni, vendar običajno ni dovolj, da vas sprosti med posegom. Preden začne delovati, traja nekaj časa, odmerek pa bo pri posameznikih različen.

Zdravnika splošne medicine **ne** prosite, da vam predpiše peroralna pomirjevala, ki jih morate vzeti, preden pridete v bolnišnico, razen če imate dovoljenje ekipe osebja, ki bo skrbela za vas, sicer morda ne bo mogoče nadaljevati s posegom.

Pomembno je, da lahko jasno razmišljate, ko se sestanete s svojim zdravnikom, da se pogovorite o postopku ter o koristih in tveganjih, ki lahko nastanejo med posegom. Nato boste morali podpisati obrazec, da navedete, da se strinjate z operacijo ali postopkom.

Kaj je intravenska sedacija?

Intravenska sedacija je, ko sedativ, ki vas sprosti, vbrizgajo v vaš krvni obtok z uporabo majhne plastične cevke (imenovane tudi kanila), ki je običajno nameščena v veno vaše roke ali dlani.

Strokovnjaki za sedacijo so usposobljeni za odmerjanje prave količine sedativa in pravilno ukrepanje ob kakršnikoli stranskih učinkih. Vaš strokovnjak za sedacijo bo med posegom ostal z vami in spremljal vaše dihanje in raven kisika.

Kakšno zdravljenje se lahko izvaja ob intravenski sedaciji?

Veliko manjših posegov in preiskav je mogoče izvesti z intravensko sedacijo, pogosto skupaj z lokalno anestezijo. Nekaj primerov:

- biopsija kože ali dojke
- manjši popravki zlomljenih kosti
- manjše operacije kože, dlani ali stopal
- postopki za diagnostično pomoč pri težavah z želodcem (endoskopija), pljuči (bronhoskopija), debelim črevesom (koloskopija) ali mehurjem (cistoskopija)
- odstranjevanje zob ali drugi zobozdravstveni posegi
- operacije na očeh, na primer odstranitev sive mreže.
- plastična kirurgija

Nekateri obsežnejši posegi se lahko izvedejo tudi v sedaciji in lokalni anesteziji.

Sedacija v zobozdravstvenih ordinacijah in kozmetičnih ambulantah

Poseg v sedaciji se pogosto izvaja v bolnišnici. Vendar pa sedacijo za zobozdravniški poseg lahko zagotovimo tudi v zobozdravstveni ordinaciji ali specialistični zobozdravniški ambulanti. Sedacijo za plastično kirurgijo se lahko izvede na kliniki. Standardi za vašo varno oskrbo ostajajo enaki. Vaš strokovnjak za sedacijo, zobozdravnik ali estetski kirurg se bo z vami pogovoril o ustreznih vrstah sedacije – na voljo so različne vrste sedacije za uporabo med zobozdravstvenimi posegi za odrasle in otroke. Pojasniti morajo, kaj se bo zgodilo med vašim posegom in omeniti morebitna tveganja. Pomembno je, da natančno sledite navodilom in predlogom, ki jih prejmete.

Kakšne so prednosti uporabe sedacije med zdravljenjem?

- Sedacija deluje hitro in odmerek je mogoče ustrezno prilagoditi.
- Omogoča večjo sproščenost med postopkom zdravljenja. Možna je izguba spomina postopka zdravljenja.
- Pri nekaterih postopkih zadošča sedacija in splošni anestetik, ki je lahko neprimeren za bolnike z nekaterimi zdravstvenimi težavami, ni potreben.
- Po navadi ima manj stranskih učinkov kot splošni anestetik.
- Okrevanje je hitrejšo kot po splošnem anestetiku, zato lahko greste domov že uro ali dve po zdravljenju, če se počutite dobro.

Kakšne so alternative sedacije?

- **Splošna anestezija:** Med posegom boste popolnoma nezavestni, posega se ne boste spominjali.
- **Lokalna anestezija brez sedacije:** Med posegom boste popolnoma budni, vendar se boste počutili udobno. Pred vas je mogoče postaviti zaslon, da posega ne boste videli.

Kdo odloča o tem, ali lahko prejmem sedacijo?

O možnostih uporabe sedacije se lahko med pregledom pogovorite z zdravnikom ali medicinsko sestro. Če vam ne bo ponujena, lahko sami vprašate, ali jo lahko prejmete.

Če je zaradi obstoječega zdravstvenega stanja tveganje pri vas večje, se bodo zdravniki z vami pogovorili o različnih možnostih in skupaj boste sprejeli končno odločitev. Lahko se potem skupaj odločita, kaj je najbolje za vas.

Kako naj se pripravim na sedacijo?

- Če morate skrbeti za druge ljudi, na primer otroke ali starejše, se boste morali z nekom dogovoriti, da bo poskrbel zanje do naslednjega dne.
- Sposobna odrasla oseba vas bo morala z avtom ali taksijem odpeljati domov – potovanje z javnim prevozom ni priporočeno. Ker lahko učinki sedacije trajajo do 24 ur, boste potrebovali varstvo tudi čez noč.
- S seboj v bolnišnico vzemite vsa zdravila ki jih redno jemljete, tudi inhalator.
- Če ste bolni, prehlajeni, ali če ste noseči, se obrnite na bolnišnico, saj sedacija za vas morda ne bodo varna. Mogoče bo potrebno spremeniti postopek vašega zdravljenja.
- Če dojite, to povejte zdravniku na dan posega.
- Pred prihodom v bolnišnico odstranite vsa ličila, vključno z lakom za nohte in nakitom. Poročni prstan lahko nosite.
- S seboj imejte ohlapna oblačila, na primer haljo ali jopo, da vam bo udobno in toplo. Nosite čevlje z ravnim podplatom, ki jih je lahko brez težav obujete.

Ali lahko pred zdravljenjem jem in pijem?

Na kliniki ali v bolnišnici boste prejeli navodila, kdaj morate prenehati jesti in piti.

Pri uporabi zmerne ali močne sedacije je običajno potrebno prenehati jesti šest ur pred posegom, bistre tekočine pa lahko pijete do dve uri pred posegom. Bistre tekočine so voda, redek sok (brez koščkov), čaj in kava.

Če je mogoče, ne ostanite tešči več časa kot je potrebno.

Pri uporabi blage sedacije post navadno ni potreben, vendar se za točna navodila pozanimajte v bolnišnici.

Če imate sladkorno bolezen, prosite za natančna navodila o tem, kdaj morate vzeti zdravila in prenehati jesti.

Kaj se bo zgodilo na dan zdravljenja?

Po navadi se boste preoblekli v kirurško haljo. Ko boste vstopili v operacijsko sobo, bo strokovnjak za sedacijo na vas namestil opremo za spremljanje vašega stanja. Oprema navadno vključuje:

- merilnik krvnega tlaka z manšeto za namestitvev na roko
- elektrode za beleženje srčnega ritma, nameščene na zgornji del prsnega koša
- sponko za merjenje ravni kisika v krvi, nameščeno na prst
- tanko plastično cevko za merjenje količine ogljikovega dioksida, ki ga izdihujete. Ta se po navadi pritrdi na kisikovo masko.

Kako se izvaja intravenska sedacija?

- Uspavala se dovedejo po kapalni infuziji (kanalu), ki se vstavi v žilo na roki ali hrbtišču dlani. Med posegom se lahko odmerek po potrebi poveča. Pri globoki sedaciji boste po navadi neprekinjeno prejeli zdravilo v žilo.
- Kisik boste prejeli preko plastične cevke, nameščene v notranjost nosa ali preko kisikove maske.

Kako boste sedacijo občutili?

Bolniki občutijo sedacijo različno, odvisno od tega, koliko uspavala prejmejo. Pri globoki sedaciji boste spali, pri blagi sedaciji pa se običajno počutite prijetno sproščeni.

Bolnike smo vprašali kako so se počutili med sedacijo. To so bili nekateri odgovori:

'Počutila sem se zmedeno in zasanjano.'

'Mislim, da sem bila med zdravljenjem budna, vendar sem očitno občasno zaspala, saj je ena ura kar naenkrat minila.'

'Počutila sem se sproščeno in srečno.'

'Čudno je bilo – počutil sem se zelo oddaljenega od dogajanja okoli sebe.'

Odhod domov po posegu

- Če ste bili sedirani minimalno ali zmerno, lahko greste po navadi domov že v eni uri po zdravljenju.
- Če ste bili globoko sedirani, bo vaše okrevanje trajalo od ene do dveh ur. Vaš odhod domov je večinoma odvisen od okrevanja po posegu.
- Kakor je bilo že prej navedeno, vas bo morala sposobna odrasla oseba z avtom ali taksijem odpeljati domov in ostati z vami čez noč – v idealnem primeru ne boste potovali z javnim prevozom. Če niste uredili, da bo nekdo z vami po zdravljenju, boste morda morali ostati v bolnišnici čez noč ali pa bo vaše zdravljenje treba preložiti.
- Sedacija lahko povzroči nestabilnost pri hoji. Če se počutite negotovi, bodite previdni na stopnicah in imejte nekoga s seboj.
- Vaša sposobnost odločanja in presojanja je lahko prizadeta do 24 ur po zdravljenju, zato v tem času ne smete sprejemati nobenih pomembnih odločitev. Izogibajte se tudi objavam na družbenih medijih/javnih forumih.
- Ne smete se vrniti na delo, skrbeti za osebe s potrebo po oskrbi, voziti, kuhati ali upravljati s kakršnimi koli stroji 24 ur, saj lahko traja toliko časa, da zdravila zapustijo vaše telo.
- V času 24 ur po posegu ne smete uživati alkohola ali zdravil za spanje.
- Vaš zdravnik vam bo dal navodila za nadaljnje zdravljenje doma.

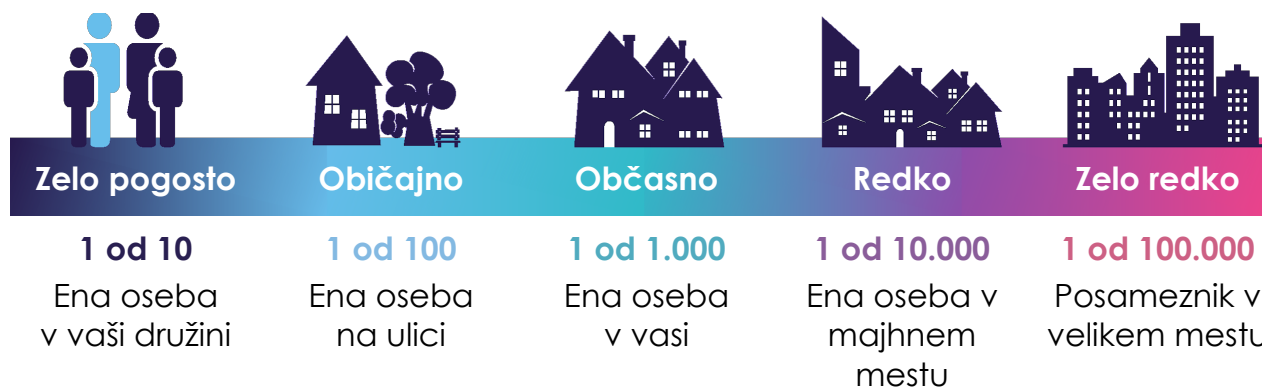
- Bolnišnica vam bo dala telefonsko številko za stik, ki jo boste poklicali, če se boste doma slabo počutili.
- Če se boste po posegu počutili zaskrbljeni ali slabo ali ne boste našli telefonske številke bolnišnice, lahko pokličete svojega splošnega zdravnika, številko 112 ali po potrebi s sposobno odraslo osebo obiščete lokalni urgentni center.

Stranski učinki, zapleti in tveganja

Ob sodobni sedaciji so resni zapleti redki. Tveganja ni mogoče popolnoma izključiti, toda s sodobnimi zdravili, opremo in usposabljanjem je sedacija skozi leta postala veliko varnejša.

Strokovnjaki za sedacijo zelo pazijo, da se izognejo omenjenim tveganjem. Strokovnjak za sedativ vam bo lahko dal več informacij o vseh teh tveganjih in previdnostnih ukrepih, da se jim izognete.

Ljudje se razlikujejo med seboj glede tega, kako razumejo besede in številke. Spodnja lestvica je v pomoč.

Več informacij lahko najdete na strani z informacijami za bolnike spletnega mesta Royal College: www.rcoa.ac.uk/patientinfo

Tveganja med sedacijo

- Upočasni se lahko hitrost dihanja. To se pogosto zgodi pri globoki sedaciji, vendar je to tveganje ob uporabi sedacije vedno prisotno. Strokovnjak za sedacijo je usposobljen za spremljanje vašega stanja in vam po potrebi lahko pomaga pri dihanju.
- Pogosto se vam lahko rahlo zniža krvni tlak, vendar je strokovnjak za sedacijo usposobljen tudi za obvladovanje tega stanja.
- Zelo pogosto na mestu, kjer ste imeli nameščeno kanilo, ostane majhna modrica.
- Slabo počutje ali bruhanje ni pogosto.
- Obstaja redko tveganje, da vsebina želodca zaide v pljuča. Pomembno je, da upoštevate navodila za hranjenje in pitje, da se temu tveganju izognete.
- Kakršna koli alergijska reakcija na sedative je zelo redka.

Tveganja po sedaciji

- Zelo pogosto se počutite zaspani in manj stabilni na nogah. Morda imate večje tveganje za padec, še posebej, če ste starejši.
- Sedacija lahko še do 24 ur vpliva na vašo presojo in spomin.

Primeri vprašanj, ki jih boste morda želeli postaviti o sedaciji

- 1 Kdo mi bo dal sedacijo?
- 2 Katera vrsta sedacije je najboljša zame in za moj poseg?
- 3 Ali obstaja zame kakšno posebno tveganje?
- 4 Kdaj moram pred posegom prenehati jesti in piti?
- 5 Kdaj se moram dogovoriti za obravnavo?

Dodatni viri

- Skrb za nekoga, ki je imel splošno anestezijo ali sedacijo (www.rcoa.ac.uk/patientinfo/sedation).
- Academy of Medical Royal Colleges. *Safe Sedation Practice for Healthcare Procedures: An update*. AoMRC, 2021 (<https://bit.ly/3wEoHGy>).
- Academy of Medical Royal Colleges. *Safe Sedation Practice for Healthcare Procedures: Standards and Guidance*. AoMRC, 2013 (<http://bit.ly/301ndq8>).
- Intercollegiate Advisory Committee for Sedation in Dentistry. [Medkolegijski svetovalni odbor za sedacijo v zobozdravstvu.] *Standards for Conscious Sedation in the Provision of Dental Care [Standardi za zavestno sedacijo pri zobozdravstvenih storitvah]*. RCS, 2020 (<https://bit.ly/3vz0YWP>).
- Brošure z informacijami o posameznih tveganjih, povezanih z anestezijo ali anestezijskimi postopki, so na voljo tudi na spletni strani Collegea: www.rcoa.ac.uk/patientinfo/risks/risk-leaflets

Trudimo se, da bi bili podatki v tej zloženki točni in aktualni, vendar tega ne zagotavljamo. Ne pričakujemo, da bodo te splošne informacije odgovorile na vsa vprašanja, ki bi jih lahko imeli, ali da bi obravnavali vsa področja, ki bi se vam zdela pomembna. O izbiri ali morebitnih težavah, se posvetujte s svojim zdravniškim osebjem, pri tem pa naj vam ta navodila služijo kot vodilo. Zloženska se ne sme obravnavati kot zdravniški nasvet. Ne sme se uporabljati za komercialne ali poslovne namene. Za celotno izjavo o omejitvi odgovornosti kliknite tukaj (www.rcoa.ac.uk/patient-information/translations/slovenian).

Vse prevode je zagotovila prevajalska skupnost Translators without Borders (Prevajalci brez meja). Kakovost teh prevodov je preverjena, kljub temu pa obstaja nevarnost netočnosti in napačne interpretacije nekaterih informacij.

Povejte nam svoje mnenje

Predlogi za izboljšanje tega letaka so dobrodošli.

Če imate kakršne koli pripombe, nam jih lahko pošljete na:

patientinformation@rcoa.ac.uk

Kraljevska akademija za anesteziologijo (Royal College of Anaesthetists)

Churchill House, 35 Red Lion Square, London WC1R 4SG

020 7092 1500

www.rcoa.ac.uk

Druga izdaja, junij 2021

Ta letak bo pregledan v treh letih od datuma objave.

© 2021 Royal College of Anaesthetists

Ta letak je dovoljeno kopirati za pripravo gradiva z informacijami o pacientih. Navedite ta izvorni vir. Če želite del tega letaka uporabiti v drugi publikaciji, morate poskrbeti za ustrezno potrdilo in odstraniti logotipe, blagovno znamko in slike. Za več informacij se obrnite na nas.